

ORGELCOMMISSIE DER NEDERLANDSE HERVORMDE KERK

2 OKT. 1964

's-GRAVENHAGE,
LAAN COPES VAN CATTENBURCH 69
TELEFOON 070/63 89 60

Zeer geachte Heren,

Naar aanleiding van Uw adviesverzoek hebben wij het genoegen U het volgende mede te delen over de werkwijze van de Orgelcommissie der Nederlandse Hervormde Kerk, zoals deze thans is sedert de invoering per 1 april 1964 van de generale regeling.

1. In de regel wordt begonnen met het uitbrengen van een voorlopig advies. Daartoe is meestentijds een onderzoek ter plaatse nodig, hetwelk dan verricht wordt door de deskundige van de Orgelcommissie, i.c. de gecommitteerde voor orgelzaken. Nagegaan wordt in welke toestand het orgel zich bevindt; hoe de mechaniek werkt; of het windziek is; of tinpest, houtworm en dergelijke voorkomen; of het orgel vakkundig onderhouden en gestemd is, dan wel bij het stemmen o.d. beschadigd blijkt te zijn; of restauratie/reparatie, schoonmaken, vervanging van pijpwerk of onderdelen nodig is; of het orgel voldoende verzekerd is; of het op de Monumentenlijst staat e.d. Van het plaatselijke onderzoek wordt een rapport samengesteld. Daarna ontvangt de Kerkvoogdij een advies, waarin dit rapport verwerkt is.

In gevallen waarin geen orgel aanwezig is, kan het op een plaatselijk onderzoek gebaseerd voorlopig advies gegevens bevatten als: gewenste grootte van een te bouwen orgel; de situering; eventueel bijkomende bouwkundige en acoustische voorzieningen e.d.

In beide categorieën wordt zo mogelijk ook een aanvankelijke schatting van kosten, aan restauratie/reparatie, dan wel bouw verbonden, aangegeven. Voorts bevat indien nodig het voorlopig advies de naam van één of meer orgelbouw-adviseurs en van één of meer orgelmakers, die door de Orgelcommissie bekwaam worden geacht, resp. voor een bepaald werk kunnen worden aanbevolen.

De Orgelcommissie brengt voor deze bemoeienis aan de Kerkvoogdij een voor alle gevallen gelijk bedrag van f 80,- in rekening.

2. In sommige gevallen zal uit het voorlopig advies blijken, dat geen bijzondere maatregelen nodig zijn, dan wel dat slechts tot grondig schoonmaken of tot een betere regeling van onderhoud en stemmen geadviseerd behoeft te worden. In hoeverre de Kerkvoogdij b.v. bij kleine reparaties geadvi-

seerd zal moeten worden zich te verzekeren van de bijstand van een orgelbouwadviseur, zal mede afhangen van de aard en de omvang der te nemen maatregelen.

3. In andere gevallen zal in het voorlopig advies geadviseerd moeten worden aan het orgel geen gelden meer te besteden, aangezien dit goed geld naar kwaad geld gooien zou betekenen. Het voorlopig advies bevat dan uiteraard ook indicaties over de vervanging van het instrument, resp. de gewenste grootte van een nieuw te bouwen orgel; eventueel te wijzigen situering; mogelijke bijkomende bouwkundige e.a. voorzieningen. Het spreekt wel haast van zelf, dat de gecommitteerde voor orgelzaken zich mede laat leiden door gegevens omtrent de financiële mogelijkheden van een Gemeente, de plaatselijke liturgische gebruiken (opstelling van een kerkkoor) e.d., om tot een dergelijk ingrijpend voorlopig advies als hier beoogd te komen.

4. Besluit een Kerkvoogdij overeenkomstig de conclusies uit het voorlopig advies tot een restauratie (herstel) of bouw van een orgel, dan zal zij in eerste instantie de bijstand inroepen van een door de Orgelcommissie aanbevolen orgelbouwadviseur, die dan in een rechtstreekse verhouding tot de Kerkvoogdij zal staan. Deze orgelbouwadviseur stelt eveneens een rapport op over de toestand waarin het orgel verkeert. Dit mag echter niet worden verward met het in veel globaler bewoordingen gehouden voorlopig advies van de Orgelcommissie. Het rapport, dat nu uit handen van de orgelbouwadviseur komt, gaat uitvoerig op alle details in en is bruikbaar voor het doen indienen van offertes door één of meer orgelmakers. Bij orgels met historische waarde moeten vaak tijdrovende naspeuringen in archieven worden gedaan; het mag dan ook niet blijven bij een rapport alleen: voor de subsidiërende overheidsinstanties is ook de opstelling van een restauratieplan vereist.

Zijn Kerkvoogdij en orgelbouwadviseur het eens geworden over de opzet van een restauratie (het noodzakelijke overleg met de Rijksadviseur(s) voor Orgels zal de orgelbouwadviseur intussen ook verzorgd hebben), over een herstel, dan wel over de bouw van een nieuw orgel, dan volgt de keuze van een orgelmaker. Die keuze geschiedt veelal na een oriënterende rondreis langs werken van diverse orgelmakers. Voor de keuze van een orgelmaker bij restauraties is uiteraard de instemming van de Rijksadviseur vereist.

Is de keuze eenmaal bepaald, dan zal de orgelbouwadviseur ten behoeve van de Kerkvoogdij bij één of meer orgelmakers offerte vragen. De beoordeling van de offerte(s) vormt voorshands de afsluitende fase van de voor-

bereidende maatregelen. Bij historische orgels (restauratie) is dit meestal ook het moment, waarop een subsidie-aanvraag in zee kan worden gezonden.

Het verlenen van de opdracht aan een orgelmaker kan dan evenwel nog niet plaats vinden: hoewel de orgelbouw-adviseur nauw voeling zal hebben gehouden met de Orgelcommissie (bij restauratie eveneens met de Rijksadviseur) moet het gehele ontwerp, waaronder kan worden verstaan het rapport, voorzien van de offerte, aan de Orgelcommissie worden voorgelegd, opdat deze haar oordeel kan geven aan het betrokken provinciaal college van toezicht. Eerst na goedkeuring door dit college (bij restauratie ook goedkeuring van Rijksweg) kan tot opdracht-verlening worden overgegaan.

5. Is de opdracht verleend en de tijd van uitvoering aangebroken, dan zal de orgelbouw-adviseur ten behoeve van en in verantwoordelijkheid aan de Kerkvoogdij nauw toezicht houden, eerst in de werkplaats van de desbetreffende orgelmaker, later -als het werk naar de kerk is overgebracht- in het kerkgebouw. Gecontroleerd wordt, of de werkzaamheden verlopen volgens de inhoud van de offerte, waarop de opdracht is verleend en eventueel volgens het contract. De Orgelcommissie zal -hetzij op verzoek van de orgelbouw-adviseur, hetzij eigener beweging- de verrichtingen van de orgelmaker nauwlettend volgen. Dit laatste is ook nodig met het oog op het volgende punt.
6. Is het orgel gereed, dan verricht de orgelbouw-adviseur ten behoeve van en in verantwoordelijkheid aan de Kerkvoogdij de eindkeuring over de opgeleverde werkzaamheden. De Orgelcommissie is hierbij vertegenwoordigd, tenminste door de gecommiteerde voor orgelzaken. De Kerkvoogdij mag ook een eindkeuringsrapport van de Orgelcommissie verwachten -los dus van dat van de orgelbouw-adviseur. Het ligt voor de hand, dat door de orgelbouw-adviseur aan de eindkeuring een advies wordt verbonden met betrekking tot betaling van de laatste termijn aan de orgelmaker, tenzij gebleken noodzakelijke verbeteringen zulks voorshands verhinderen.
7. Voor alle hierboven onder 4, 5 en 6 aangeduide, door de orgelbouw-adviseur te verrichten werkzaamheden mag deze rechtstreeks aan de Kerkvoogdij een honorarium in rekening brengen van 4% van de bouwsom, resp. van het restauratie- of herstelbedrag, te verdelen als volgt:

wanneer de opdracht aan een orgelmaker is gegeven	1 %
wanneer het werk gereed is voor overbrenging naar de kerk	2 %
wanneer na oplevering het werk is goedgekeurd	1 %

Het minimum bedrag van het honorarium is gesteld op f 120,- De verschotten aan reis-, verblijf-, porti-, telefoon- e.d. kosten mogen afzonderlijk in rekening worden gebracht.

Voor de opstelling van een "historisch rapport" (met restauratieplan) heeft een orgelbouw-adviseur de vrijheid om op basis van te besteden tijd en te maken kosten per geval afzonderlijk te contracteren.

8. De Orgelcommissie brengt voor haar bemoeiingen, voortvloeiende uit het gestelde ad 4, 5 en 6 een vergoeding in rekening, gelijk aan 1 % van de bouwsom, eenmaal per jaar pro rato te voldoen, waartoe vóór 1 december bij de Kerkvoogdij een declaratie wordt ingediend. De verschotten aan reis- verblijf- e.d. kosten worden afzonderlijk in rekening gebracht. Genoemde tarieven zijn goedgekeurd, resp. vastgesteld door het Generaal College van Toezicht (de Algemene Kerkvoogdijraad gehoord) en door de Generale Financiële Raad.
9. Het komt voor, dat een Kerkvoogdij voor de onder 4, 5 en 6 opgesomde ver-richtingen, in plaats van een orgelbouw-adviseur de bijstand inroept van de gecommitteerde voor orgelzaken. Het is deze functionaris om allerlei redenen slechts mogelijk om, naast zijn werkzaamheid als gecommitteerde, als orgelbouw-adviseur op te treden in incidentele, daartoe aanleiding gevende gevallen en dan nog uitsluitend via de Orgelcommissie. In zulke gevallen worden de hierboven genoemde tarieven van orgelbouw-adviseur (4%) en van de Orgelcommissie (1%) samengetrokken: aldus wordt door de Orgelcommissie aan de Kerkvoogdij een tarief van 5% (te verdelen: 2, 1½, 1½ %) in rekening gebracht, verhoogd met de uitgaven aan verschotten en voor de opstelling van historische rapporten de werkelijke daarvoor ge- maakte kosten.
10. Voor het geval een Kerkvoogdij om bepaalde redenen op dit moment nog niet kan besluiten om maatregelen ten aanzien van het orgel te nemen, b.v. ten gevolge van het ontbreken van de financiële middelen, dan moge er hier op worden gewezen, dat desondanks het doen uitbrengen van een voorlopig advies van belang kan zijn. In de praktijk is namelijk herhaal- delijk gebleken, dat bij tijdig ingrijpen een orgel voor verdere achteruit- gang of zelfs voor ondergang kon worden behoed, zonder dat de Kerkvoogdij in grote kosten verviel en soms ter besparing van hoge uitgaven later.
11. Het gestelde in het voorafgaande punt geldt in even grote mate voor de orgelvoorziening in te bouwen kerken. Niet genoeg kan de nadruk erop worden gelegd dat van vroegtijdig overleg met een architect -bij voor- keur nog vóór deze zijn conceptie op papier heeft gezet- optimale re-

sultaten verwacht kunnen worden ten aanzien van vraagstukken als: de plaats van een orgel, acoustiek (materiaal-toepassing) e.d. Bij te laat inschakelen van een orgelbouw-adviseur is aan de gevolgen van een minder juiste keuze vrijwel niets meer te verhelpen, tenzij ten koste van grote bedragen. Bij restauratie van kerken spelen dan nog voorzieningen met betrekking tot het orgel als demontage, opslag e.d. mede een rol.

12. De Orgelcommissie berust op de Kerkorde, die haar noemt in Ordinantie 18 (Toezicht op de kerkelijke bezittingen), artikelen 9 en 11; voor haar werkwijze is een generale regeling vastgesteld. Haar leden worden door de Generale Synode benoemd; zij ontvangen generlei bezoldiging.

Thans zijn lid:

J.Moll, wnd voorzitter,	Abr.Kuiperweg 33, De Bilt (U),	Tel.030/ 61580;
J.W.v.Borselen, penningmeester,	Ribeslaan 39, Rotterdam-12,	Tel.010/183789;
G.Leonhardt,	Nieuwmarkt 20, Amsterdam,	Tel.020/ 66305;
ds M.J.C.Visser,	Voorschöterlaan 90, R'dam-16,	Tel.010/122657;

Incidenteel staan de Orgelcommissie met adviezen bij:

drs J.van Biezen, Storm v. 's-Gravezandeweg 33, Wassenaar,	Tel.01751/3329;
ds W.G.Overbosch, de Lairessestraat 51, Amsterdam-Z,	Tel.020/723280;

Tot deskundige van de Orgelcommissie, i.c. Gecommitteerde voor Orgelzaken is door de Generale Synode benoemd:

Willem Hülsmann, organist van de St Joriskerk, Utrechtseweg 144, Amersfoort; Tel. 03490/17104.

Alle correspondentie moet worden gericht aan het secretariaat:

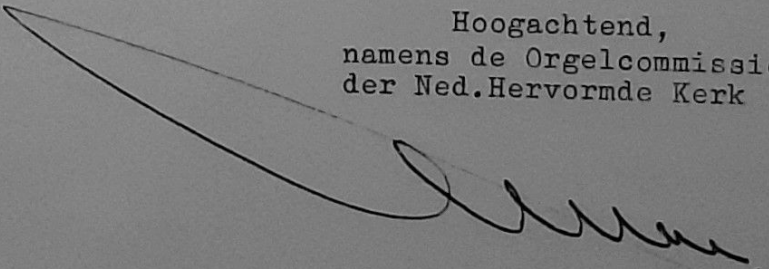
Laan Copes van Cattenburch 69, te 's-Gravenhage; Tel. 070/638960.

Gaarne vertrouwen wij, dat wij U naar genoegen hebben ingelicht. Mochten er bij U nog vragen zijn overgebleven, dan vindt U ons naar vanzelf spreekt, te allen tijde bereid om, hetzij schriftelijk, hetzij telefonisch of mondeling, eventueel nader gewenste inlichtingen te verstrekken.

Wij zullen het op prijs stellen van U te mogen vernemen, of het bovenstaande U aanleiding geeft tot het doen uitbrengen van een voorlopig advies.
Wij verblijven inmiddels,

Hoogachtend,
namens de Orgelcommissie
der Ned.Hervormde Kerk :

dW/ck

(S.C.de Waard-secretaris)